

GARBINGAS VYGINTO BRONIAUS PŠIBILSKIO JUBILIEJUS

Rašyti straipsnius, skirtus profesorų jubiliejams, atrodo paprasta. Juk yra gyvenimo, mokymosi, profesinės veiklos datos, mokslinių darbų ir akademinų regalijų sąrašai. Įsigilinti į jubiliatų asmenybės vidinį pasaulį neįmanoma, o pagaliau ir nereikia. Jubiliejui skirtas tekstas moksliniame leidinyje – tai ne psichoanalitikų paruoštas dosjė. Tačiau vis dėlto verta išskirti ryškiausią asmenybės bruožą, kuris galbūt mažai žinomas platesnei visuomenei, bet žavi kolegas ir studentus.

Vyginto B. Pšibilskio toks bruožas yra džentelmeniškumas tikrąja arba senąja šios sąvokos prasme. Jubiliatas, kuriam pernai lapkričio 2 d. sukako 75 metai, yra džentelmenas santykiuose su kolegomis ir studentais, plačiais kultūriniais interesais ir taip pat savo išvaizda. Sakoma, kad tauri išvaizda yra Dievo dovana, bet esama ir kitokių nuomonių. Rusų literatūros klasikas Antonas Čechovas rašė, kad sulaukęs 30 metų žmogus pats formuoja save, jeigu siekia dvasinių ir fizinių pradų harmonijos.

Antra vertus, žmogaus polinkiai ir sugebėjimai dažnai atsiskleidžia jau vaikystėje, jaunesniajame mokykliniame amžiuje. Būsimasis profesorius, habilituotas daktaras, gimęs Šiaurės Lietuvoje mažame Pasvalio mieste, mokyklą lankyti pradėjo 1948 m. Keturias klases jis baigė 1952 m. Atitinkamame pažymėjime matome istorijos, geografijos žinias įvertintas vien geriausiu to meto pažymiu – penketais. Taip pat penketai už tokius mokymo dalykus kaip muzika – dainavimas, piešimas ir fizinis lavinimas. Pastarųjų dalykų puikus įvertinimas pradinės mokyklos baigimo pažymėjime nebuvo atsitiktinis. Toliau mokydamasis Pasvalio vidurinėje mokykloje, Vygintas sportavo,

žaidė tinklinį, dalyvaudavo tada populiariuose turistiniuose moksleivių žygiuose po Lietuvą, viename iš jų pėsčiomis nuėjo 43 kilometrų maršrutą. Turėdamas gerą, pralavintą balsą, jis 1957 m. dalyvavo pirmajame Respublikiniame jaunimo festivalyje, o 1960 m., jau būdamas studentas, – Dainų šventėje Vilniuje. Dar labiau Vygintą traukė piešimas, jis svajojo apie studijas Dailės institute.

Tačiau 1959 m., gavęs brandos atestatą, Vygintas Pšibilskis padvejojęs stojo į kitą Vilniaus aukštąją mokyklą – senąjį universitetą, jo Istorijos-filologijos fakultetą. Lėmė šį pasirinkimą ne tik neblėstantis domėjimasis istorija, bet ir aplinkybė, kurią neseniai prisiminė profesorius savo interviu „Universitas Vilnensis“ puslapiuose: nuėjęs į Dailės institutą pamatė, „kad visi kiti jau atvyko su savo darbais, pasimokę pas dailininkus, o aš tam buvau nepasiruošęs“. Studijas V. Pšibilskis sėkmingai užbaigė 1964 m. ir vėliau tapo istoriku mokslininku, įgyvendino savo siekius, realizavo sugebėjimus. Tačiau kelias buvo ilgas ir nelengvas.

Baigęs universitetą paskirtas dirbti netoli gimtinės, Biržų rajono Papilio vidurinėje istorijos mokytoju, V. Pšibilskis buvo gerai vertinamas mokyklos vadovų ir moksleivių už dalykinės žinias, erudiciją, kolegiškumą, dalyvavimą sporto varžybose ir saviveikloje. Vis dėlto atidirbęs nustatytą paskyrimo laiką jis paliko šią mokyklą, nors ryšius su ja palaiko iki šių dienų. Vygintą Pšibilskį traukė Vilnius, jo kultūrinis gyvenimas, mokslinio darbo galimybės. Buvo ir grynai asmeninių motyvų, kurie skatino grįžti į sostinę. 1966 m. V. Pšibilskis įsidarbino pagal specialybę Respublikiniame mokytojų tobulinimosi institute, o 1967 m. įstojo į aspi-

rantūrą Vilniaus universitete, prie tuometinės TSKP istorijos katedros.

Čia reikėtų pasakyti, jog aspirantūra Istorijos fakultete ir Lietuvos (tada su priedėliu TSR) istorijos institute buvo beveik nepasiekiamą dėl labai mažo vietų skaičiaus, kai kuriais metais jų išvis nebūdavo skiriama. Istorijos mokslų kandidato disertaciją V. Pšibilskis apgynė 1972 m. balandžio 19 d., joje nagrinėjamos 1945–1958 m. Lietuvos kultūros ir švietimo įstaigų raida ir problemos. Labai plačiai jos aptartos ir analizuojamos platesnėse chronologinėse 1940–1970 m. ribose 1987 m. balandžio 7 d. apgintoje daktaro disertacijoje, kurioje minimalu ano meto ideologinių štamų, nors visiškai tokių išvengti nebuvo galima.

Kiekvienoje istorinėje epochoje visuomenės reiškinių ir procesų tyrinėtojai veikia ne kokioje nors tarpvaigždinėje erdvėje, jaučia vienokį ar kitokį valdžios, vyraujančios ideologijos spaudimą. Laukti, kol toks spaudimas išnyks, kiekvienas gali, bet didelė tikimybė nesulaukti. Lieka jo nebijoti, jį tarsi prisijaukinti. Čia reikėtų prisiminti įvaizdį apie vartus į mokslo šventovę, kurie atdari, bet saugomi rūstaus apsišarvavusio ir alebarda ginkluoto sargybinio. Atėjęs prie jų, jaunas filosofijos adeptas išsigandęs pasitraukė, bet vėliau vis grįždavo pasižiūrėti ir vėl nueidavo. Slinko metai, jau visiškai suvargęs senelis dar kartą priėjo prie vartų. Sargybinis netikėtai prabilo: „Tau nebėra prasmės ten eiti. Galėjai įžengti iš pirmo karto, aš stovėjau tik gąsdinti tokius kaip Tu. Dabar pagaliau turiu vartus uždaryti.“

Dėstytojo darbą Vygintas Pšibilskis pradėjo 1970 m., nuo 1975 m. – jis docentas, nuo 1988 m. ėjo profesoriaus pareigas, 1993 m. jam suteiktas profesoriaus mokslinis vardas, nostrifikuotas kaip humanitarinių mokslų habilituotas daktaras. 1988 m. stėjo vadovauti TSKP istorijos katedrai, netrukus buvo išrinktas Vilniaus universiteto Visuomenės mokslų tarybos pirmininku. Einant šias neetatines pareigas jam teko imtis iniciatyvos ir kartu su Universiteto

Rektoratu vadovauti TSKP istorijos, Filosofijos, Politinės ekonomijos, Mokslinio komunizmo ir ateizmo katedrų pertvarkymui, sujungimui, dalies personalo atleidimui. Sudėtingame pertvarkos procese V. Pšibilskis pasirodė nuoseklus, tvirtas ir drauge taktiškas, jautrus žmonių likimams, įgijo autoritetą viso Universiteto akademinėje bendruomenėje.

Nuo 1990 iki 2011 m. profesorius dirbo Filosofijos fakultete, iki 2006 m. – Politologijos katedros vedėju, 2006–2009 m. – Politikos studijų centro vedėju. Greta darbo Filosofijos fakultete V. Pšibilskis 1994–2004 m. dėstė Tarpautinių santykių ir politikos mokslų institute (TSPMI). Didžiausias jo akademinės veiklos įvertinimas – išrinkimas Vilniaus universiteto Senato pirmininku 2002 m. ir pakartotinis antrajai kadencijai 2006 m.

Profesorius V. Pšibilskis skaitė visiškai naujus Vilniaus universitete paskaitų kursus, tokius kaip „Lietuvos kultūros istorija“, „Visuotinė kultūros istorija“, „Civilizacijų istorija“, „Bendroji politologija“, „Politinių teorijų istorija“ ir kt. Skaitė ne tik Filosofijos fakulteto ir TSPMI, bet ir Filologijos, Komunikacijos, Fizikos fakultetų studentams. Jo paskaitos pasižymėjo tvirta argumentacija, ramiu, dalykišku dėstyto stiliumi, pagarba klausytojams ir buvo jų mėgstamos, gausiai lankomos. Norint paruošti naujus kursus, reikėjo įdėti daug darbo, bet Profesoriumi padėjo per ligotinio gyvenimo metus sukauptos žinios. Tada, kai galima buvo tik svajoti apie panašios tematikos nagrinėjimą universiteto auditorijose.

Studentams istorikams paskaitų V. Pšibilskis neskaitė, bet jo ryšiai su Istorijos fakultetu buvo labai glaudūs. Jis kartu su a. a. docentu S. Jegelevičiumi ir prof. A. Bumblausku iškėlė ir realizavo idėją leisti istorijos tematikos tęstinį mokslinį leidinį. „Lietuvos istorijos studijų“ pirmasis tomas pasirodė 1992 m. Prof. V. Pšibilskis nuo tada ligi 2012 m. buvo jo vyriausiuoju redaktoriumi, kartu su atsakinguoju redaktorių kolegijos sekretoriumi

doc. S. Jegelevičiumi rūpinosi leidybos reikalais, taktiškai ir kantriai ragindavo dažnai vėluojančius kolegas pateikti pažadėtus straipsnius į „Lietuvos istorijos studijas“. Fakulteto istorikai aktyviai dalyvavo rengiant keletą reikšmingų publikacijų, skirtų Vilniaus universiteto istorijai, kurių vyriausiasis redaktorius ir vienas iš autorių buvo V. Pšibilskis.

Vargu ar būtina, o ir nelengva išvardyti visus Profesoriaus, kaip kultūrininko ir visuomenininko, veiklos barus. Jų buvo tiek daug ir labai įvairių. Tad kelia pagarbą ir šiek tiek nuostabą, kad, turėdamas didelį visuomeninės veiklos, pedagoginio ir administracinio darbo krūvį, V. Pšibilskis neapleido mokslinio kūrybinio darbo. Šalia jau minėtų Vilniaus universiteto istorijai skirtų veikalų ir daugybės straipsnių jis paskelbė solidžias monografijas apie iškilus XX amžiaus Lietuvos kultūros ir visuomenės veikėjus. Pirmąją, apie gerokai primirštą kultūrininką F. Bugailiškį (Feliksas Bugailiškis. Gyvenimo vieškeliais; Medžiaga istorijai, 1994), sudarė ir parašė jai išsamų įžanginį straipsnį.

Svarbiausios betgi yra dvi Profesoriaus autorinės monografijos: „Kazys Pakštas: tarp

vizijų ir realybės“ (2003) ir „Mykolas Biržiška. Patrioto, mokslininko, kultūrininko gyvenimo ir veiklos pėdsakais“ (2009). Tai tiriamojo pobūdžio veikalai, kuriuose gausiai panaudoti archyviniai dokumentai, prisiminimai, tuometinė spauda ir kiti šaltiniai. Drauge monografijų tekstas lengvai skaitomas, suprantamas ne tik istorikui profesionalui. Norisi paminėti autoriaus požiūrį į aprašomas asmenybes, kuris visiškai skiriasi nuo kai kurių šiuolaikinių postmodernistų praktikuojamo tautai nusipelnusių praeities veikėjų niekinimo, tarsi apkaltos jiems skelbimo. Profesorius V. Pšibilskis neslepia nei K. Pakšto, nei M. Biržiškos padarytų klaidingų žingsnių tiek mokslinėje, tiek politinėje veikloje, bet vertina jas atsižvelgdamas į istorinį kontekstą. Juk jie – tai ne mes, jų epocha – ne mūsų epocha.

Sulaukęs garbingo amžiaus Profesorius turi daug kūrybinių sumanymų ir energijos, numatęs tolesnes Vilniaus universiteto istorijos tyrimo gaires. Istorijos fakulteto bendruomenės vardu linkime Profesoriumi geros sveikatos, kūrybinių sumanymų realizavimo ir tikimės skaityti Jo atsiminimų knygą.

Algis Povilas Kasperavičius